

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בהר-בחוקותי - תשס"א - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שהוציאם ממות לחיים והיה זה חביב להם יותר מגאולת מצרים",
עכ"ל הכותב משם הרשב"א. ואפשר שלזה כיוון אוה"ח הקדוש.

השיעור לעילוי נשמת :

מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : בהר-בחוקותי

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"א.

דיני קדושת פירות שביעית בדמיהן

פרשת השבוע היא פרשת בהר בחוקותי ורוב הלכות שמיטה נלמדות מפרשת בהר. עד עכשיו לא היתה בעיה של קדושת פיי"ש מכיון שעדיין לא היו פירות של שנה שביעית, אבל עכשו הגיעו לשוק פירות של שנת שמיטה, ויש סוגים שונים של פירות, לכן צריך ללמוד נושא זה שהוא אקטואלי ועניינא דיומא לגבנו.

לא ניתנה הארץ אלא על מנת לקיים את התורה

כתוב בתחילת הפרשה, (ויקרא כה, א) "וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר". ולכאורה בשום מקום לא כתוב בתורה באיזה מקום דיבר אתו הקב"ה, רק במקרים מיוחדים כגון שבאו לחצרות וכד'. ועוד ידוע מה שמקשה רש"י "מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני, וכו' " ורש"י מיישב ומסביר שהתורה התכוונה כאן ללמוד מענייני שמיטה שנאמרו בהר סיני, עם כל הכללים והפרטים והדקדוקים כך כל דיבור ודיבור שנאמר למשה.

'אור החיים' הקדוש אומר כמה פירושים על זה. בין הפירושים הוא כותב, (פירוש אור החיים על התורה שם ד"ה בהר סיני) "צריך לדעת למה הזכיר הר סיני במצוה זו והגם שרז"ל אמרו כי ללמד בא שכל המצוות נאמרו כללותיהן ופרטותיהן בסיני, עדיין יש מקום לשאלתנו למה לא לימד זה אלא במצוה זו בדיוק ולא במצוה ראשונה או אחרונה?" ומתוך 'אור החיים' שהרי כתוב בפסוק (שם ב) "כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם", על זה אומר הרב "ואולי כי לצד שהזכיר מתנת הארץ דכתיב אשר אני נותן, דקדק לומר בהר סיני לומר כי מחמת הר סיני פ"י מה שקבלו בו היא שנגמרה המתנה שעל מנת תורה נתן ה' את הארץ". כלומר שכל מטרת מתנת הארץ היא אך ורק כדי שיקיימו את התורה, ולכן נתן להם את הארץ במקום שקבלו את התורה. ואפשר להוסיף, ועל זה אומר דוד המלך ע"ה (תהילים פרק קה, פסוקים מד-מה) "ויתן להם ארצות גוים ועמל לאמים יירשו - בעבור ישמרו חקיו ותורתיו יצרו הללו יה".

ובזה מתרצים את קושיית התוס' (שבת דף פח ד"ה כפה) מכאן מודעה מדוע נענשו בחורבן הבית הראשון וגלו מארצם הרי עוד לא הדור וקבלוהו רק בימי אחשורוש וא"כ יש מודעה רבה לאורייתא. עיין למהרש"א שם שכתב להסביר שבבית ראשון נענשו בגלל שעבדו ע"ז וזה הרי קבלו ברצון ונכנסו לברית על זה. ואולם אותה קושייה מביא הכותב על 'עין יעקב' משם הרשב"א והוא מסביר, "וני"ל דמתחילה אע"פ שהיה להם מודעה מ"מ לא נתן להם את הארץ אלא כדי שיקיימו את התורה כמו שמפורש בתורה בכמה פרשיות, וכתוב "ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חוקיו ותורתיו יצורו" וכו'. ולפיכך כשעברו על התורה עמד והגלם מן הארץ וכו' דכתיב "והעולה על רוחכם היה לא תהיה, אשר אתם אומרים נהיה כגויים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן" (יחזקאל כ, לב) וכו'. וכדאמרין באגדת יחזקאל עבד שמכרו רבו כלום יש עליו, לפיכך כשבאו לארץ בביאה שניה בימי עזרא עמדו מעצמם וקבלוהו ברצון שלא יטענו עוד שום תרעומת והיינו בימי אחשורוש

בהר סיני יצאו מדין עכו"ם ויכול לתת להם מתנת חנם

עוד אומר 'אור החיים' הקדוש (שם) "עוד, על פי מאמר הגמרא מסכת ע"ז (דף כ, א דבר אחר: לא תחנם - לא תתן להם מתנת חנם)". ופסקו הרמב"ם בפ"ג (הלכה יא) מהל' זכיה ומתנה וז"ל "אסור לישאל ליתן לעכו"ם מתנת חנם". ומקור הדין מדין נבלה וטרפה, שהתורה אומרת "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי". מכאן הגמרא דורשת (שם) שלגר בנתינה ולעכו"ם במכירה, מכאן שאסור לתת לעובד כוכבים מתנת חנם. שואל 'אור החיים' הקדוש "ואם כן ישראל קודם מתן תורה דינם כעכו"ם"? כלומר שיש להם דין גוי איך נתן להם מתנת חנם? לזה אומר "ואחר קבלת התורה יכול ליתן להם. לזה אמר בהר סיני שבזה יוכל לומר אשר אני נותן לכם". כלומר שכיון שקבלו את התורה, יצאו מדין עכו"ם ונכנסו לדין עם ישראל ויכול לתת להם את המתנה את ארץ ישראל.

שמיטה היא לא תנאי למתנת הארץ

ועוד אומר 'אור החיים' הקדוש (שם ד"ה עוד ירצה), הפסוק (שם כה, ב) "שש שנים תזרע שדך וכו' שנת שבתון יהיה לארץ". אומר הרב שבשביל שתי סיבות צריכים לשמור שמיטה. סיבה אחת, שהקב"ה אמר לשמור, ולכן עושים את מה שהקב"ה אמר "דבר מלך שלטון שעל עבדיו חיוב לקיים כל דבר". סיבה נוספת, והיא שיש בזה עניין של בין אדם לחברו. "כי הנותן מתנה לחברו ומתנה עמו בשעת המתנה תנאו קיים. וכמו כן האדון ב"ה בשעת המתנה מתנה תנאים וכו'". ביאור הדברים שהקב"ה נתן את ארץ ישראל ועשה תנאי שישמרו שמיטה. כגון אדם שאומר לחברו אני נותן לך מתנה על מנת שתקוד, אם הוא לא רוקד, בטל תנאי בטלה מתנה. אם כן כשהקדוש ברוך הוא נתן לנו אותה במתנה, צריך לדעת כיצד לקיים את התנאי, שלכאורה אם לא נשמור שמיטה שהיא התנאי למתנה, אז המתנה תתבטל. לזה אומר הרב "והצצתי וראיתי בסדר המעשה הזה וכו'". הקב"ה ידע שעם ישראל לא ישמרו שמיטה.

כתוב בפרשת בחוקותי 'אז תרצה הארץ את שבתותיה' עשו חשבון שמאז שנכנסו לארץ ועד שיצאו בגלות, שבעים שנה. הם כנגד שבעים שנות השמיטה ויובל שלא שמרו שמיטה ויובל (עיין באורך בפירוש רש"י ויקרא כו, פסוק לד). אם נאמר שהקב"ה עשה תנאי גמור, אם כן בהתבטל התנאי בטלה מתנה ולוקח מאתנו את הארץ. אבל הקב"ה לא כן עושה, שנותן את הארץ במתנה, אבל את השנה השביעית לא נותן במתנה, ועל ידי זה עשה עמנו טובה הקב"ה שאם לא שומרים שמיטה, לא בטלה המתנה, שאין בעלות על השביעית, אלא זה רק חוב שצריכים לפרוע, אבל זה לא מבטל את המתנה.

וזהו "אל הארץ אשר אני נותן לכם" שזה מתנת עולם ולא מותנית בתנאים, שבהיבטל התנאי תתבטל המתנה, אלא "שיור כשישלחו יד בשיור לא מפני זה תתבטל המתנה אלא עליהם לפרוע כל העולה בשיור". ומתנה כזאת אסור לתת לגוים, וק"ו וכן בנו של ק"ו לתת חלקים של הארץ, שממילא יירו עלינו משם, וצריכים לומר חטאנו עוינו פשענו שנתנו להם נשק שממנו יורים עלינו. והכל בגלל החשבונות שעושים כלפי אומות העולם. התורה אומרת שארץ ישראל היא לכם "אשר אני נותן לכם" - לכם ולא לאחרים.

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בהר-בחוקותי - תשס"א - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שמאחר והשביעית היא "אפקעתא דמלכא" והפירות הם הפקר, אין שום רשות לשום אדם ואפ"י בעל השדה לאסור את הפירות, ואם עשה מלאכה בהם או שמרם האיסור הוא על הגברא ולא על החפצא, וע"כ הפירות לא אסורים, ובפרט שעתה אליבא דרב ככל הפוסקים שביעית מדרבנן ויש להקל בשופי, ואין בזה דין של מסייע ביד עוברי עבירה.

אין לאכול פירות שביעות בחו"ל

עוד כתוב בפרשה (שם ו) "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" ומזה למדו חז"ל "לאכלה - ולא לסחורה, לאכלה - ולא להפסד". יש דינים מיוחדים בפירות שגדלו בשמיטה שלא להסתחר בהם. וכן לומדים לאכלה - בארץ, ולא לאוכלה בחוץ לארץ. כלומר, שאם אדם הכין לעצמו סנדוויץ' מרוח באבוקדו של שביעית, ולוקח אותו לשדה התעופה בדרך לחו"ל, צריך לאוכלו שם ולא לקחת אותו לטיסה. ויש מי שאומר שיכול לקחת את הסנדוויץ' לחו"ל, ורק שלא יאכל אותו שם אלא ישמור אותו שם ויחזיר אותו לארץ עד זמן הביעור (ועיין בסוכה ל"ט ועוד "לאוכלה" ולא לסחורה ולא להפסד. "בארצך" ולא להוציא לחו"ל, ועיין להלן).

'תהיה' - בהווייתה תהא

ופסוק שלישי יש בפרטי דיני שביעית, ממה שהתורה כותבת (שם יב) "כי יובל הוא קדש תהיה לכם מן השדה תאכלו את תבואתה". ואומר רש"י "קדש תהיה לכם - תופסת דמיה כהקדש. יכול תצא היא לחולין, תלמוד לומר תהיה, בהווייתה תהא". והמקור לדברי רש"י מהגמרא בסוכה (דף מ, ב להלן).

פירות שביעית, דמיהן, וחילופיהן

הגמרא אומרת (סוכה מ, ב) "יתניא כוותיה דרבי אלעזר: שביעית תופסת את דמיה, שנאמר כי יובל היא קדש תהיה לכם, מה קדש תופס את דמיו ואסור, אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה. אי מה קדש תפס דמיו ויוצא לחולין, אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאת לחולין, תלמוד לומר תהיה - בהווייתה תהא. הא כיצד? לקח בפירות שביעית בשר, אלו ואלו מתבערין בשביעית. לקח בבשר דגים, יצא בשר ונכנסו דגים. לקח בדגים יין, יצאו דגים ונכנסו יין. לקח ביין שמן, יצא יין ונכנסו שמן. הא כיצד? אחרון אחרון נכנס בשביעית, ופרי עצמו אסור". ביאור הדברים הוא, שאם אדם קנה פירות שביעית בכסף, הדין שהפירות נשארו בקדושתן. ולא יאמר שכשם שכל קודש נפדה בכסף, ויוצא מקדושתו על ידי הכסף, באה התורה וכתבה "תהיה" ומעתה לא נאמר שהכסף קבל את קדושת פירות שביעית והפירות יצאו לחולין כי הכסף יקבל את הקדושה תמורת הקדושה שבפירות, קא משמע לן שלא, אלא לא רק שהפירות נשארים בקדושתן תמיד, אלא שגם הכסף קיבל דין של קדושת שביעית. כלומר שהירקן שקיבל כסף תמורת הפירות, צריך לנהוג בו קדושת שביעית.

לדוגמה, אם הירקן קנה בכסף, בשר אצל הקצב, הדין הוא שיש על הבשר קדושת שביעית, וצריך לנהוג בו כמו שנוהגים בפירות של שביעית. אבל הכסף שקיבל הקצב יצא לחולין. ואם החליף הירקן את הבשר בדגים, הדין הוא שהבשר יצא לחולין, והדגים קבלו קדושה. החליף את הדגים ביין, הדגים יצאו לחולין והיין קודש. החליף בשמן, השמן קודש בקדושת שביעית, והיין יצא לחולין. כלומר, פרי הראשון של השמיטה, תמיד נשאר בקדושתו, אם החליף כמה וכמה פעמים, האחרון קודש בקדושת שביעית, ומה שבינתיים

פירות שנעבדו בשביעית והופקרו אחר כך

התורה כותבת (שם ה) "את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ". אומר רש"י על זה "אפילו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר, הוא קרוי ספיח: לא תקצור - להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר יהיה לכל". כלומר, שלרש"י אם האדמה הצמיחה דברים לבד, מותר מן התורה ודינו שצריך להפקיר אותו. עוד אומר רש"י "נזירך - שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם: לא תבצר - אותם אינך בוצר, אלא מן המופקר". כלומר, שאפילו אם זרעת ירקות ונטעת עצים, ואחר כך הפקרת אותם, מותר מדין תורה לאכול אותם, אלא שחכמים הם שאסרו אותם מדין ספיחים. (והנפקא מינה לדין איך לנהוג היום עם הפירות שיש בשוק, אם מותר לאכול אותם ואם לסמוך על היתר מכירה, והרי אנחנו יודעים שעשו להם שמירה כפולה ומכופלת, ועבדו וחרשו וכו').

וכתב השפתי חכמים במקום: "אפ"י ענבים שהפריש בני אדם מהם ולא הפקירם או אפ"י עבר וחרש וזרע וחזר והפקירם מותרים באכילה וכו' וה"ה בזרעים אם הפריש בני אדם מהם או אפ"י עבר וחרש וזרע וחזר והפקירם הם מותרים באכילה ויכול גם הוא לקצור מהם כאחד מן העניים הקוצרים" וכאמור זה מדין תורה וחז"ל אסרו.

וע"ז כותב הרמב"ן שם שלדעת רש"י "שומר שדהו ופירותיו בשביעית אין הפירות נאסרים". (ועיין רש"י לקמן פסוק ו' "מן השבות אתה אוכל ואין אתה אוכל מן השמור". ושפתי חכמים שם ועיין לרא"י שם מה שמקשה, ועיין בספר 'באר בשדה' (מהרב מאיר מנחם בנימין דאנון זצ"ל תלמיד ר"ד פרדו זצ"ל), והוא פירוש על רש"י שמסביר את שני דיבורי רש"י בטוב טעם ודעת היינו לפי רש"י ביבמות קכ"ב שלדעתו לא כרבותיו שמור מותר). וכותב הרמב"ן על התורה שם שלדעת רש"י ביבמות קכב ד"ה 'של עזיקה', וכן בסוכה לט ד"ה 'אבלי', שמור מותר. והוסיף שם הרמב"ן "וכן הדבר בדין התורה בראיות ברורות", והסביר את כל הפסוק "את ספיח קצירך" וכו' היינו שלא ינהג בהם כמו בעל הבית אלא "לכולכם יחד לאוכלה לך לענייך ולחיה ולבהמה". וחזר הרמב"ן להסביר את מחלוקת ר' עקיבא וחכמים בענין הספיחים. לדעת ר"ע זה דאורייתא, ולדעת רבנן זה איסור מחכמים (פסחים נא, ב עיין שם).

וכן בענין שמור, אין לאדם לנעול שדהו בשמיטה, ובשעת הלקיטה ירשה לאחרים לקחת מהפירות. "אלא יהא כל השנה מזומן ומופקר לעניים". ואח"כ הוסיף אע"פ שאסור לשמור את השדה "ומכל מקום לא אסרו חכמים פירות השדה המשומר לכל אדם, אלא שלא יקחו אותם מן המשמר". והביא שם מחלוקת ב"ש ובי"ה. שלדעת ב"ש: אם שמר את הפירות הם נאסרים, ולדעת בי"ה: "סוברים שאין הפירות נאסרין, שלא בא הכתוב אלא לאסור לנו שלא נשמור ויהיו לנו הפירות מן השבות". ואין אנו באים עתה למנות החולקים ואוסרים והמתירים, [רק נציין רש"י הנ"ל ביבמות וסוכה, החינוך, המאירי, והריטב"א - המתירים, לעומת ר"ת בתוס' שם מסכת יבמות וסוכה הנ"ל, רבותיו של רש"י מהר"ש סיריליו במשניות פרק ח, משנה ו והגאון שם. ובדעת הרמב"ם פרק ד, הלכה כו יש דעות חלוקים. לדעת מהר"י קורקוס מותר, ובחזו"א אין הכרעה ברורה. עיין למשל סי' י, אות ו שנראה להתיר, ובסי' ט, סעי' י נראה לאסור].
ובכל אופן עיין להרב 'שארית יוסף' שהאריך בזה והמסקנה שלו

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בהר-בחוקותי - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

התחלפו ונהיו חולין, וכן פסק הרמב"ם (הלכות שמ"ו פרק ו, הלכות ו-ז).

יסוד האיסור בבלוע מקדושת שביעית

היסוד בכל דבר שבלוע מדבר שיש בו קדושת שביעית הוא, שלא אוסר הירק או הפרי של שביעית אלא אם כן הוא בעין. למשל אם בישל בצל של שביעית עם תפוחי"א שבא מחו"ל, הדין שהוא מקבל קדושת שביעית. אבל אם התבשל אותו התפוחי"א בסיר שבלע מקדושת שביעית, לא נאסר, שלא ניכר הנבלע בבלוע. וי"א גם בבלוע (עיין מהר"ש סירליו פרק ט' משנה ח' ד"ה ולענין ביעורו, ועין מנחת שלמה סי' נא, אות יט).

עצמות בחמין של שבת, אם מותר לכסותם

אמרנו פעם בשם רב אחד שבשבת אם אדם רוצה לבדוק את החמין אם נשרף וצריך להגביה אותו מהאש, או שעדיין טוב הוא, והרי שם הדין שרק אם התבשיל מבושל כל צרכו ומצטמק ורע לו יכול להחזיר את המכסה, שאין זה מוסיף על בישולו; אבל אם החמין עדיין לא מבושל כל צרכו, אסור להחזיר את הכיסוי על הסיר, שבזה הוא גורם לחוס לגבור יותר מאותה שעה שהיה מגולה. וזה אפילו אם רק שעועית אחת לא מבושלת כל צרכה, למשל אם לא היתה בתוך הרוטב של החמין לפי שהיתה מונחת על הבשר למעלה, אסור לכסות את החמין בגללה. ושמא תאמר שיוציא אותה ודי, הרי זה אסור מדין בורר ויצטרך להוציא אותה עם עוד מעט מהתבשיל ולא לבדה. אמר אותו הרב, שאם יש שם עצמות, והעצמות הם תבשיל שמשבת יותר ברוב בישול שאז הם יותר רכים, אסור להחזיר את הכיסוי, שזה מוסיף על בישולם ויש להם דין של תבשיל שלא מבושל כל צרכו. ואני אמרתי שהכל תלוי באותו האדם, אם רגיל לאכול את העצמות או לא, וכנראה שאותו רב היה רגיל לאכול את העצמות או יותר נכון לאכול את קצה העצמות או שהיה מלקק אותם, וזה נקרא אצלו אוכל, ואם לא בישל כל צרכו אסור להחזיר את המכסה. אולם מי שלא רגיל למצוץ עצם אין לו חשש של בישול אם התבשיל בשל כל צרכו.

עצמות שבלועים מפירות שביעית

גם בשמיטה הדין כן, שאם הוא רגיל לאכול את העצמות, והתבשל העוף עם ירקות של שביעית, צריך לנהוג בהם מנהגי שביעית כמו בכל אוכל. אבל אם אין רגילות לאותו האדם לאכול מהעצמות, אז לדידה אין אלו אלא סתם קליפות שאינם ראויים למאכל, ומותר לזרוק אותם כדרכו, ואין בהם דין של קדושת שביעית.

אין מספר לדינים ולאיסורים

אומרים התוס' (סוכה דף לט, עמוד א ד"ה שאין מוסרין) "אלא ה"ט דאיכא איסורי טובא שאין ע"ה נזהר לאסור לקנות בהן בהמה טמאה עבדי וקרקעו חלוק וטלית ומנעלי ואין נותנין לא לבביר ולא לבלן ולא לספן ולא לספר דשביעית לאכילה ולשתיה ולסיכה ולא לשאר דברים ואסור לפרוע מהן חובו ואין מספר לדינים ולאיסורים שיש בפירות שביעית שצריך לנהוג בהן קדושת שביעית". עד כדי כך צריך לזהר בכל לענייני השביעית.

כיצד להפקיר בלי להזק מגניבות מיתרות

יש דין שבשביעית צריך להפקיר את פירותיו ואסור לשמר אותם. פעם היה יהודי שגר במקום מסוים, והיה מקפיד מאוד בהלכה, והיתה לו גינה נאה לפני ביתו ושם היה גם עץ פירות. כשהגיעה שנת השמיטה, הפקיר את פירותיו, והשאיר את דלת חצרו שגם היתה כניסה לביתו, פתוחה. באו אנשים ששמעו וראו שזה הפקר, ונהגו בו

קנה בגד או שולחן בדמי שביעית

ואין הדין רק בין ושמון, אלא אפילו אם קנה בכסף של שמיטה בגד או שולחן, חלה קדושת שביעית על השולחן, וצריך לבער אותו. לפי שכל דבר שקונים במעות של שמיטה, כלומר במעות שקנו בהם פירות שמיטה, הדין הוא שמקבל קדושת שביעית. אלא אי"כ יעביר אותו לדבר שמותר לחללו עליו מאכל ואז מה שלפניו יצא לחולין.

קנה בהמה בדמי שביעית או האכיל אותה פירות שביעית

אם קנה בדמי שביעית בהמה, הבהמה קדושה בקדושת שביעית, והנפקא מינה היא שהחלב שלה קדוש בקדושת שביעית, וצריך לנהוג בו כמו שנוהגים בפירות שביעית. וכן אם יש לו בהמה של חולין, והאכיל אותה רק ירקות או פירות של שביעית, צריך לנהוג בחלב שלה גם באופן זה בקדושת שביעית. ודבר זה כבר ראינו בפסח שאם אדם מאכיל את בהמתו חמץ בפסח, אסור לו לשתות את החלב שלה, ואף על פי שהחלב לא נוצר מהחמץ, אומרים שאילו לא החמץ שאכלה לא היתה יכולה לתת חלב, לכן נותנים לו דין של חמץ. גם בענין שלנו אומרים שאם לא היתה אוכלת מפירות השביעית, לא היתה יכולה לתת חלב, לכן נותנים לו חומרי דיני פירות שביעית (עיין בבכורות יב, ב; וברמב"ם הלכות בכורות פרק ה, הלכה ט דין מי שקונה בהמה מפירות שביעית או ממעות קדושים בקדושת שביעית).

תרנגולת שאכלה כל ימיה תולעים

היה לאדם תרנגולת, (היום התרנגולים כלואים - בבית סוהר - בלול שלהם ושותים ואוכלים רק ממה שנותנים להם במשקל במידה ובמשורה) ומסתובבת לה חופשי באשפתות ואוכלת, ולא אכלה אלא תולעים, וכך הרגילה את עצמה מקטנותה שכל מאכלה וגידולה אינו אלא מתולעים. הרמ"א אומר שדינה שאסורה באכילה, כיון שכל גידולה אינו אלא על התולעים (עיין לשו"ע יו"ד סי' ס, סעי' א ובפ"ת וד"ת שם). (היה רב אחד שפעם היתה תרנגולת שאכלה תולעים וגם דברים אחרים, וראה הילד את אביו ששוחט אותו ואוכלים אותו כדרכם. אמר לאביו, והלוא אכלה תולעים? אמר לו אביו שהתולעים שאכל נכנסו לעצמות, אבל הבשר גדל והתפתם משאר הדברים. ועוד נראה אם בדיחה זו תופסת בהלכה).

עוף שהתבשל עם ירקות של שביעית

אדם לקח פירות שביעית, לדוגמה קנה ירקות של שביעית, ובישל אותם עם עוף, וקיבל העוף טעם של הירקות של השביעית, באופן זה יש לעוף דין של קדושת שביעית. והשאלה האם גם לעצמות יש קדושת שביעית, שכן גם הם בלעו מהירקות של השביעית, ולכאורה יהיה אסור לאוכלם. או שמא נאמר שהכל תלוי באדם עצמו. יש שרגילים לאכול ולמצוץ את העצמות של העוף, אם כן לדידם זה אוכל כמו בשר העוף עצמו ויש בעצמות קדו"ש. ויש שלא רגילים לאכול את עצמות העוף, ולא יצטרכו לשמור בהם קדושת שביעית, שלגביו אינם אלא כקליפות שלא ראויים לאכילה. וכן הלוקח ירקות של שביעית ובישולם בסיר, הסיר בלוע מטעם של פירות שביעית. אם אחר כך יבשל בסיר הזה למשל מים, לכאורה הדין יהיה שהמים אסורים מדין דבר שבלע קדושת שביעית, וזה אינו כי לא אומרים קדו"ש בבישול רק אם נכנס טעם באוכל ולא בבלוע כמו כלי או עצם.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בהר-בחוקותי - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

מעט שמוכר באסכרה, להודיע שהוא הפקר. ולוקח הדמים לקנות בהם אוכל אחר".

אדם שהולך לקנות פירות אם הירקן יסכים לתת לו לא במשקל אלא בערך על פי מה ששם בתוך ידו בסדר, ולא כל ירקן מוכן לזה. אלא הירקן יקום בבוקר ויקח סלסלה מפלסטיק וימלאנה פירות וישקול ואח"כ ישפוך את זה וכל מי שיבא לקנות יאמר לו: מלא סלסלה זו כי היא בערך במשקל של ק"ג ואז אם לא מכר במידה ובמשקל אלא באסכרה מותר. וגם אם הוא מוכר באסכרה יש על המעות עדיין דין קדושת שביעית (עיין ברמב"ם שם פרק ו, הלכה ג).

הרמב"ם כותב: "דיני שביעית אין פורעים מהם את החוב, ואין עושין בהן שושבינות, ואין עושים מהם תגמולים, ואין פוסקים מהם צדקה לעניי בבית כנסת, אבל משלחים בהם דברים של גמילות חסדים וצריך להודיע, אין לוקחים מהם עבדים, ולא קרקעות, לא בהמה טמאה, ואם לקח יאכל כנגדן כדרך שעושה במעשר שני, ואין מביאים קינים, זבים, חטאות, אשמות, ואם הביא יאכל כנגדם, ואין סכין בהם כלים ועורות בשמן של שביעית, ואם סך יאכל כנגדם" - יש הגבלות מה אפשר לעשות בפירות שביעית ודמיהם וע"כ מאד צריך להזהר לא להיכשל ולקחת מעות של שביעית (עיין רמב"ם שם הלכה ז).

קדושת שביעית בפירות

כתוב בתורה "לאוכלה" - ולמדו חז"ל ולא להפסד.

בננה: אם אדם לוקח בננה של קדושת שביעית והוא פותח אותה ורואה שלמטה היא חומה, אם יש אנשים שאוכלים את החום הזה אזי חל על זה קדושת שביעית ואסור לזרוק אותה.

קליפות תפוחי זהב: היום עושים מיץ מתפוחי זהב וטוחנים את הקליפות עם מים כדי שיהא במיץ טעם של תפוחי זהב. ומה שנשאר נותנים לבהמות ולפיכך יש בקליפות דין קדושי. ישנם אנשים שלוקחים קליפת תפוח זהב ומצפים אותה בסוכר או בשוקולד - אם יש בני אדם שאוכלים קליפת תפוחי זהב אזי יש בהם קדושת שביעית. דהיינו צריכים להזהר בקליפותיהם (ועצם הדין אם מתחשבים עם מיעוט או עם רב, עם מיעוט המקום או העולם, עיין בשבת הארץ החדש פרק ה, הלכה כא; וחזו"א מעשרות סי' א ס"ק ל; וסי' יד, ס"ק ז).

קליפות וגרעינים: הרמב"ם אומר (פרק ה, הלכה כא): "הקליפין והגרעינים שמותרים בתרומה לזרים אין קדושת שביעית חלה עליהם, והרי הן כעצים. אא"כ ראויים לצביעה. והקור קדושת שביעית חלה עליו". הרמב"ם בהלכות תרומה (פרק יא, הלכה י-יא) כותב: "עוקצי תאנים וגרוגרות וכריסין וחרובים ומעי אבטיח וקליפי אבטיח, וקליפי אתרוג וקליפי מלפפון, אע"פ שאין בהם אוכל וקניבת ירק שמשליכים בעלי בתים הרי אלו אסורים לזרים", ולפיכך חלה עליהם קדושי.

"גרעיני אתרוג - מותרים, גרעיני זיתים ותמרים וחרובים - אע"פ שלא כנסם הכהן הרי אלו אסורים לזרים, ושאר הגרעינים בזמן שכנסם ויש בהם לחלוחית למצות אותם אסורים לזר, ואם השליכם מותרות" (עין ברדב"ז שם שיש גרסא אחרת).

מנהג הפקר. האחד בא ולקח מהפירות. אחר בא ולקח גם גזע מהעץ, באומרו שזה הפקר. השלישי חשב כנראה שכל ביתו הפקר, ונכנס לביתו ולקח לו גביע של קידוש יקר מכסף. יצא אליו בעל הבית וצעק עליו מה אתה לוקח את הגביע, זה לא עץ! כשראה שכך מגיעים פני הדברים על ידי אינשי דלא מעלי, סגר בחזרה את שער גינתו. עבר שם חכם אחד וזנף בו על כך שהרי הוא מקפיד בהלכה וצריך להפקיר. הסביר לו שצריך לדון אותו לכף זכות וסיפר לו אודות הגביע. אמר לו אתן לך עצה, תסגור את השער עם מנעול כל היום בגלל אותם גנבים, אבל עליך לכתוב בפתק שהעץ שבגינתך הוא הפקר, והשער יהיה פתוח לציבור רק שעה אחת ביום, ולתלות פתק זה על השער. ואז, אמר לו אותו חכם, תשב ותשמור ליד ביתך שלא יכנסו ויקחו דברים אחרים, לא ענף ולא דברים אחרים. אמר לו בעל הגינה שהדבר מביד עליו לשבת כך שעה שלמה כל יום ולשמור ומתי ילך לעבודתו. הלך לרב אחר ונתן לו עצה אחרת. אמר לו שיכתוב אמנם פתק שיש בנינתו עץ עם פירות הפקר, וכל מי שירצה פירות מההפקר, ידפוק בדלת ויבקש ממנו לקחת מהפירות, והמפתח יימסר לו, וכך לא יצטרך להשאר כל יום שעה שלמה אלא מספיק שיפקח על כל מי שירצה להכנס. עד כדי כך צריך להשאר שלא ישמור את פירותיו.

סחורה בפירות שביעית וקדושי על המעות

אבל מה מותר? הרב קוק אומר: אפילו שעשו היתר מכירה טוב להחמיר בקדושת שביעית (עיין במשפט כהן סי' עו). אדם הולך לקנות פירות שגדלו בארץ, חלה עליהם קדושת שביעית. על מי העוון על הקונה או על המוכר שמתחרר בפירות שביעית? (עיין בשבת הארץ הוצאה חדשה עמוד 548 והלאה) המוכר טוען אני מוכר לך את הטירחא שהלכתי והבאתי וסחבתי את הפירות מהשדות, ועבודה זו אני מוכר לך. הקונה אומר: מי אמר לך לעבוד? ואם עבדת תפסיד בעצמך, היינו שהמוכר רוצה לסמוך על כעין היתר של אוצר ביי"ד זה אינו, כי רק ביי"ד הקלו (ועיין לשבת הארץ עמוד 677). אם הקונה מכיר את המוכר יאמר לו: תן לי הפירות ואני מחר אתן לך את הכסף.

יש מי שאומר: שעל הכסף שיתן לו מחר לא חלה קדושת שביעית, וכן נוהגים. ויש מי שאומר: שיתן לו ציק של בנק שהוא לא כסף אלא שטר חוב בלבד.

(וני"מ, לאדם שהיה חייב לחברו כסף בערב שמיטה. אמר לו חברו: עוד מעט ערב שמיטה. אמר לו הלווה: א"כ תעשה פרוזבול. אמר לו המלווה: אני הלוייתי לך תביא לי את הכסף. אמר לו הלווה: אין לי כסף מזומן, ונתן לו ציק. והמלווה לקח ציק זה. והנה אחרי ר"ה בא המלווה לבנק ורואה שהלווה ביטל את הציק. אמר לו הלווה: עבר שמיטה, וחל דין שמיטת כספים כי הציק הוא רק שטר ולא ממון ונשאר החוב על הלווה וע"כ זה משמט).

אבל הרי כשאדם קונה פירות בשוק שיש בהם קדושת שביעית, המוכר לא יקח ממנו ציק כי לא מכירו, א"כ מה יעשה? יש מי שאומר: יאמר למוכר שיתן לו את הפירות, וכגון שעולים עשרים שקל, וייתן למוכר במתנה את העשרים שקל. ואין זה אלא הערמה ולא כל ירקן יהא מוכן לקבל מתנה.

לא שוקלים פירות שביעית עם קדושת שביעית. כמו שאומר הרמב"ם: "כשמוכרים פירות שביעית אין מוכרים לא במידה, לא במשקל, ולא במנין, כדי שלא יהא כסוחר פירות שביעית אלא מוכר

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בהר-בחוקותי - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שעברה ויקנס ביחד וזה הנקרא הבלעה. אומר רש"י: שיאמר למוכר אני קונה את התפוח עץ שכל ק"ג עולה עשרה שקלים בעשרים שקל, ותן לי את האפרסקים במתנה. יש מי שאומר: כגון, בקבוק שמן או יין של שמיטה, אומר למוכר: בכמה עולה השמן או היין? אומר לו המוכר: 10 ש"ח. אומר לו הקונה: אני אשלם לך על הבקבוק מפלסטיק 10 ש"ח וזה נקרא הבלעה. אנו פוסקים כדעת השיטה הראשונה (עיין רש"י סוכה דף לט, א; ועיין הר"ש פרק ז, משנה ג; ועיין כמה אפשר להעלות ממחיר החפץ שאין בו קדושת שביעית, ב"ר"ח שם שורה שלישית לפני סוף העמוד).

אין מוציאין פירות א"י לחו"ל

המשנה במסכת שביעית אומרת (פרק ו, משנה ה): "לא מוציאין פירות מארץ ישראל לחו"ל בשמיטה". ומספרת הגמרא: "רב ספרא נפק מא"י לחו"ל הוה בהדיה גרבא דחמרא דשביעית לוו בהדיה רב הונא בריה דרב איכא ורב כהנא" - רב ספרא יצא לחו"ל והיה לו בקבוק של יין, והיו עימו שני תלמידיו רב הונא בריה דרב איכא ורב כהנא. באמצע הדרך חשב רב פפא הרי זה יין של שמיטה כיצד אני מוציא אותו מהארץ? ואמר לתלמידיו האם משהוא מכם שמע שהלכה כר' שמעון בן אלעזר? שואלים התוס': הרי כתוב במסכת שביעית אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מהארץ לחו"ל א"כ איך הוצאת יין מא"י לחו"ל? ומתרגמים התוס': "התם איירי לאכילה ורב ספרא אפיק לסחורה, דיש סחורה שמתרת" - מה שאסור להוציא לחו"ל - זה בשביל לאכול, אבל לסחורה מסוג מסוים - מותר. ועוד תירוץ: "אי נמי שוגג הוציאם", אבל לכתחילה אסור.

למעשה, להוציא פירות מארץ ישראל לחוץ לארץ לאדם פרטי אסור אף רק בשביל לאכול שמה. ובפרט שהרמב"ם בהלכות שו"י פרק ה' הלכה י"ג לא חילק בין לסחורה או לנימוק אחר אלא אסר להוציא מארץ לחו"ל. סוחר שרוצה להוציא פירות של קדו"ש לחו"ל עליו להתייעץ עם רב מובהק אם מותר (ועיין שבת הארץ החדש פרק ו, הלכה יג באורך).

ארץ ישראל מתנה לעם ישראל

ארץ ישראל הינה מתנה של הקב"ה לעם ישראל בלבד. ואסור ליהודי לתת מתנה לגוי או למכור חצר בא"י לגוי, ובפרט שמוכר לגוי ואח"כ מציק למישהוא אחר ג"כ אסור. ודבר זה אסור אף לשכן ישראל אין למכור אם יש חשש שיציק או יזיק לשאר השכנים, זה דבר חמור מאוד והמכירה לא מכירה והמתנה לא מתנה, והדברים בטלים ומבוטלים. ויהי רצון שהקב"ה יציל את כל היהודים הנמצאים קרוב לאומות העולם, שינצלו מכל צרה וצוקה, ולפצועים ישלח ה' רפואה שלמה, ונזכה אנחנו לשבת בא"י כמו שכתוב "וישבתם לבטח בארצכם" וכן יהי רצון ונאמר אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

גרעיני אתרוג מותרים לזרים, ואף אחד לא נוהג לאוכלם וממילא אין בהם דין קדושת שביעית. וממילא גם בגרעינים של תפוח עץ שאף אחד לא אוכל אותם אין קדושת שביעית. אבל גרעין של תפוח זהב יש בו לחלוחית ואם ימוצץ אותו יש בו טעם ולכן יש בו קדושת שביעית.

גרעיני תמר, זית ואפרסקים. יש מי שמסביר את הרמב"ם כך, אדם שלוקח זית שבור הפרי מנותק מהגרעין, אבל אם אוכל זית שלם שנשא על הגרעין קצת מהזית. או גרעין של תמר או גרעין אפרסקים הרי אלו אסורים לזורקם אם יש בהם קצת פרי, כי יש בחלק זה דין קדושת שביעית. וכן אם יש לחלוחית על הגרעין או שהוא ראוי לאכילה יש בו קדושת שביעית. בגרעיני אבטיח יש בהם דין קדושת שביעית. קליפות אבטיח אף אחד לא אוכל. יש מי שמסביר שאבטיח שהרמב"ם כתב הוא מלון שקליפותיו דקות יותר ובזמנם היה אוכלים אותם. אבל יש אנשים שלוקחים קליפות אבטיח ועושים מזה כבוש או ריבה, וכן בקליפות של אתרוג ותפוחי זהב. הכלל הוא, אם יש מיעוט אנשים בעיר שאוכלים או משתמשים בקליפות, צריך להזהר בקדושת שביעית.

מלפפון וקישוא: יש מי שאומר שמלפפון שלנו אנשים מקלפים, אבל כאן מה שכתוב הכוונה לקישוא, ולא סוג שאנו רגילים להשתמש בו. וע"כ יש אומרים מאחר ויש אנשים שאוכלים מלפפון אוכלים עם הקליפות וע"כ יש בו דין של קדושת שביעית. ויש מי שאומר: מכיון שאם אוכל לבד מלפפון לא מקלפו אין בו דין קדושת שביעית, וטוב להחמיר.

חסה שיש בה דין קדושת שביעית, כשמוכרים את החסה אם יש עלה עליו לא טוב המוכרים מורידים וזורקים אותו. לירקן אין בזה דין קדושת שביעית. אבל אם אדם קונה את החסה הזו גם את העלים הלא טובים יש בזה דין קדושת שביעית (ועיין ברמב"ם שם בגרסאות).

הפסדת פירות שמיטה בגרמא

פעם היו מגדלים בארץ תולעי משי בעיקר בגליל, צפת, צור צידון, לצורכי מסחר, ותולעים אלו היו גדלים על עצי תות, והיו לוקחים עלים ומגדלים עליהם את התולעים. שאלו את מהרימ"ט: הכיצד מותר לחתוך את העלים מן העץ הרי ברגע שמוריד את העלים אין תותים? והוא ענה: אני לא לוקח את הפרי וזורק אותו אלא כשאני מוציא את העלה ממילא הפרי לא גודל, ולהפסיד פירות שמיטה בגרמא מותר. וגם נטעו את העץ לצורך זה (עיין שו"ת מהרימ"ט ח"א סי' פג).

ועל פי זה אמרו שכל אחד בביתו ישים פח ויכתוב עליו שמיטה או קדושת שביעית וישים שם את הקליפות עד שיעלה ריח והפירות יבאשו ואז יזרוק אותם. אבל אנחנו אמרנו שבשמירת שיירי פירות שביעית יש לקחת שקית ניילון לא שקופה (אטומה) ולשים בה את הפרי שיש בו דין קדושת שביעית קליפות וכדו' וקושר את זה ועושה שני חורים וזורק באשפה, מכיון שזה רק גרמא. וטוב שיעטוף אותה בנייר ואם השקית שקופה יש לעוטפה בנייר. וכידוע היום את כל הזבל שבירושלים קוברים, וכן בכל הארץ, וע"כ אותה שקית נקברת ואין כאן זלזול. וכן נוהגים בתרו"מ.

הבלעה

אדם יכול לקנות פירות שביעית, כגון אפרסקים עם תפוחי עץ משנה

